

ТРУДОВЕ ПРАВО, ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

АМЕЛІЧЕВА Л. П.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільного права і процесу
(Донецький національний університет
імені Василя Стуса)

УДК 349.24

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.2-2.4>

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТВОРЧОЇ КОМПОНЕНТИ ГІДНОЇ ПРАЦІ ЗА ТРУДОВИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ

У статті визначено характерні ознаки змісту правового поняття «творча праця» в науці трудового права, проаналізовано нормативно-правові акти, що регулюють трудові відносини у сфері творчої праці.

Автором з'ясовано, що у спеціальній юридичній літературі зміст поняття «творча праця» («творча діяльність») досліджувався за методологією трудового права недостатньою мірою. Як правило, вчені трудового права вивчали зміст творчої праці лише професійних творчих працівників відповідно до Закону України «Про професійних творчих працівників та творчі спілки». Творча ж праця некваліфікованих і кваліфікованих працівників, у яких основні трудові обов'язки не завжди пов'язані з реалізацією творчих здібностей, залишалась поза їхньою увагою.

Обґрунтовано, що творча праця є сьогодні важливою складовою частиною гідної праці, різновидом трудової діяльності працівника, яка характеризується періодом (періодами) одночасного зосередження трудового потенціалу (духовних і фізичних сил) та внутрішнього особливого піднесення працівника, які спрямовуються на внесення ним нового в процес праці, вдосконалення дій і рухів, спрямованих на досягнення цілі, пов'язаної або прямо, або побіжно з виконанням трудових обов'язків, обумовлених трудовим договором; залежністю від волі працівника; відсутністю прямої взаємодії працівника із засобами праці; активністю розвитку його самостійності та ініціативності; здійсненням на платній основі; встановленням трудових гарантій з питань оплати праці, часу відпочинку тощо.

Розроблено такі пропозиції щодо вдосконалення законодавства, перш за все трудового, що регулює творчу працю робітників: необхідно здійснити уніфікацію термінів і понять, які належать до системи творчої праці, в положеннях Конституції України, КЗпП України та інших законодавчих актів, які регулюють творчу працю; слід удосконалити структуру КЗпП України шляхом її доповнення окремою Главою «Творча праця»; варто передбачити у новій п'ятій Програмі МОП гідної праці для України на 2020–2024 роки одним із пріоритетних завдань для нашої держави посилення забезпечення творчої складової частини гідної праці робітників.

Ключові слова: творча праця, творча діяльність, гідні умови праці, професійні творчі працівники, творчі здібності, концепція гідної праці.

Amelicheva L. P. Legal regulation of the creative component of decent work under labor legislation

The article defines the essential features of the content of the legal concept “creative work” in the science of labor law, analyzes the normative legal acts regulating labor relations in the field of creative work.

The author found out that in the special legal literature the content of the concept of “creative work” (“creative activity”) was insufficiently studied according to the methodology of labor law. As a rule, scientists of labor law studied the content of creative work of professional creative workers in accordance with the Law of Ukraine “On professional creative workers and creative unions”. The creative work of unskilled and skilled workers, in which the main work responsibilities are not always associated with the implementation of creative abilities, remained out of their attention.

It is proved that creative work is today an important component of decent work, it is a type of labor activity of an employee, which is characterized by: 1) a period (periods) of simultaneous concentration of labor potential (spiritual and physical forces) and internal special uplift of the employee, which are aimed at making them new in the labor process, improving actions and movements aimed at achieving the goal related directly or indirectly to the performance of labor duties stipulated by the labor contract; 2) dependence on the will of the employee; 3) the lack of direct interaction of the employee with the means of labor; 4) the active development of his independence and initiative; 5) implementation on a paid basis; 6) the establishment of labor guarantees on remuneration, rest time, etc.

The following proposals have been developed to improve legislation, primarily labor legislation regulating creative work of employees: 1) it is necessary to unify the terms and concepts related to the system of creative work in the provisions of the Constitution of Ukraine, the labor Code of Ukraine and other legislative acts regulating creative work; 2) it is necessary to improve the structure of the labor Code of Ukraine, adding a separate Chapter “Creative work”; 3) it is worth considering in the new fifth ILO Decent Work Program for Ukraine for 2020–2024 one of the priority tasks for our state – to strengthen the creative component of decent work for employees.

Key words: *creative work, creative activity, decent working conditions, professional creative workers, creative abilities, the concept of decent work.*

Вступ. В Україні правові засади й гарантії здійснення громадянами права розпоряджатися своїми здібностями до продуктивної та творчої праці регламентуються трудовим законодавством, кодифікований акт якого вже кілька десятиліть перебуває в перманентному стані реформування. Як наслідок, зазначені правові засади й гарантії не враховують сучасних умов розвитку економіки, які з’явилися після інформаційної революції 80-х років ХХ століття, коли скоротилися рутинні операції та розширилось поле докладання творчих здібностей працівників [1, с. 46].

Проблематика правового регулювання творчої праці, результатів творчої праці, винагороди за її результати досліджувалась багатьма вченими трудового права і в радянський період [2; 3; 4; 5], і в сучасний період [6; 7; 8; 9]. У спеціальній юридичній літературі дослідники правової природи гідної праці також розглядали окремі аспекти її складової частини, а саме творчої праці [10; 11; 12; 13]. Водночас, незважаючи на наявні наукові доробки за цією проблематикою, є потреба подальшого комплексного дослідження правового регулювання творчої праці у зв’язку з концепцією гідної праці за трудовим законодавством, що перебуває в умовах реформування.

Постановка завдання. Метою статті є висвітлення змістовного наповнення трудово-правового поняття «творча праця», зокрема як характеристики гідної праці, розроблення

пропозицій щодо вдосконалення національного трудового законодавства, регулюючого творчу працю під час впровадження в життя ідеї гідної праці.

Результати дослідження. Поняття «творча праця» є багатостороннім і складним у науковому вжитку, має багато близьких за значенням понять, таких як «творчість», «творча діяльність», «творча робота», «інноваційна праця», «інтелектуальна праця», «інтелектуальна діяльність», «знанненасичена праця», «креативна праця», «розумова праця», тому є вкрай важливим виявлення його характерних ознак як правового поняття, щоби провести кореляцію з іншими близькими за змістом поняттями задля уникнення термінологічної плутанини під час реформування трудового законодавства, що регулює питання творчої праці.

Перш ніж вивчати змістовне наповнення творчої праці як правової категорії, слід розглянути це поняття в етимологічному та значеннєвому аспектах з окремим дослідженням термінів «творчий» і «праця».

Отже, термін «творчий» створений від іменника «твір» (укр.) (у пер. «створення») [14], що означає, що особа самостійно створює щось нове, оригінальне [15]. Інший термін «праця» (у пер. «труд», «робота», «заняття») [16] – це свідомо діяльність людини, спрямована на створення матеріальних або культурних цінностей; певний вид оплачуваної трудової діяльності, робота, служба за наймом як засіб існування [17, с. 357].

У значеннєвому аспекті як філософська категорія творча праця відображає таку визначеність, яка властива (як невід’ємна тенденція) людській діяльності загалом, водночас у розгорнутій формі є підсумком досить високого ступеня суспільного розвитку. Отже, творчу працю необхідно розглядати як процес виробництва людської сутності, її всебічного розвитку, концентрованої реалізації сутнісних сил людини [18, с. 11].

З точки зору психології творча праця передбачає внесення нового в процес праці. Творча праця, створюючи суспільно корисний продукт, об’єктивно вносить в нього щось нове, оригінальне, властиве особистості [19].

Багато економістів також приділяли увагу визначенню цього поняття. Ними воно розглядалось як різновид розумової праці, одна з найбільш складних форм людської діяльності, що пов’язана зі створенням нових алгоритмів, напруженою увагою, великим обсягом пам’яті, знань, нервово-емоційним напруженням [20, с. 73]; висока творча складова частина гідної праці, що відповідає знанням, навичкам, інтересам, здібностям і потребам працівника, за якою він має можливість впливати на кінцевий результат, приймати самостійні рішення, а також самореалізовуватися [21, с. 93]; вид творчої діяльності, який відрізняється неповторністю і за характером здійснення, і за отриманим результатом, що має супроводжуватися зростанням доданої вартості [22, с. 251]. Слід зауважити, що здатністю до генерування ідей, вироблення різних варіантів виконання праці можуть володіти особи як кваліфікованої праці, так і некваліфікованої праці, освіта не завжди є основою творчої праці [22, с. 252].

В науці трудового права перш за все творча праця ототожнюється з працею кола творчих працівників, який законодавчо чітко врегульований. Такі працівники беруть участь у створенні і (або) виконанні (експонуванні) творів. Коло творчих працівників поширюється на ЗМІ, організацію кінематографії, теле- та відеозйомочні колективи, театри, театральні та концертні організації, цирк [8, с. 150].

Як правильно зауважує І.А. Встухова, професійні творчі працівники є суб’єктами трудового права, тому на них поширюються норми КЗпП України з особливостями, які передбачені трудовим законодавством та іншими нормативно-правовими актами, колективними договорами, локальними актами, трудовими договорами. Професійні творчі працівники створюють або інтерпретують культурні цінності, вважають власну творчу діяльність невід’ємною частиною свого життя [23, с. 142–143]. Як вбачається, такий підхід законодавця до регулювання творчої праці є дещо звуженим з огляду на те, що творча праця властива як кваліфікованій, так і некваліфікованій праці, тому в науці трудового права активно розвивається напрям концепції гідної праці, такий як підвищення ефективності творчої праці для посилення духовного та економічного благополуччя суспільства й держави, а також необхідність удосконалення трудового законодавства, що регулює винагороду за цю працю, захист

результатів творчої праці, до того ж, що важливо, не обов'язково лише кваліфікаційної (професійної) [24, с. 201; 25, с. 204; 26, с. 6].

Своєчасність розвитку концепції гідної праці та її впровадження в життя обумовлено тим, що нині для організації творчої праці в умовах постіндустріальних та інформаційних суспільств характерними є флексибілізація і прекарізація. Так, залучення працівників у проекти та тимчасові робочі групи підсилює гнучкий, мобільний і комунікативний характер праці, загальний характер нових технологій приводить до стирання диференціації між часом роботи й відпочинку, підсилює відчуття «неукоріненості» сучасної людини [18, с. 12]. Поспішний відхід від формування вільного часу працівників за «остаточним принципом» так само може підсилювати це відчуття, а також призводити до зловживань роботодавця у питаннях оплати праці. Отже, під час реформування трудового законодавства треба врахувати нові виклики трудовим відносинам, у яких працівник реалізує свої творчі здібності.

Далі необхідно виявити деякі проблеми законодавчого закріплення та правового регулювання творчої праці, зокрема за трудовим законодавством.

Так, відповідно до ст. ст. 41, 54 Конституції України громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової та технічної творчості. Кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Згідно зі ст. ст. 120, 127, 131, 148 Конституції України різним державним посадовцям (членам Кабінету Міністрів України, керівникам центральних та місцевих органів виконавчої влади, суддям, членам Вищої ради правосуддя, суддям Конституційної Суду України), попри різні обмеження щодо виконання іншої оплачуваної роботи, дозволяється займатися науковою, викладацькою та творчою роботою. Отже, аналізуючи ці норми, маємо зауважити, що законотворець у конституційних положеннях використовує терміни-синоніми творчої праці, такі як «творча діяльність» і «творча робота», на жаль, не користуючись терміном «творча праця». Також не можна не помітити, що він розрізняє поняття «творча діяльність», «інтелектуальна діяльність», «наукова діяльність» і «викладацька діяльність».

Творча праця регламентується міжнародними стандартами праці, насамперед документами Міжнародної організації праці. Ця відома правозахисна інституція у філадельфійській Декларації стосовно цілей та завдань Міжнародної організації праці від 1944 року взяла на себе урочисте зобов'язання сприяти прийняттю країнами світу програм, що мають однією з цілей зайнятість трудівників на таких роботах, де вони можуть отримати задоволення проявом повною мірою своєї майстерності й навичок та принести найбільший вклад у загальне благополуччя.

У другій не менш значимій Декларації МОП про соціальну справедливість задля справедливої глобалізації від 2008 року, яка сьогодні є компасом, що вказує шлях до забезпечення справедливої глобалізації, заснованої на принципах гідної праці, зауважується таке. Всі держави – члени МОП, розробляючи свою соціальну політику, мають докласти зусиль до формування стабільного інституційного та економічного середовища. Таке середовище має сприяти зайнятості, за якої всі люди можуть розширювати та підвищувати свої потенційні можливості та навички, необхідні їм для того, щоби мати продуктивну роботу, що забезпечує їм досягнення особистих цілей і загального благополуччя.

У Декларації століття МОП про майбутню сферу праці 2019 року передбачається, що ця організація, виконуючи свої статутні зобов'язання й дотримуючись орієнтованого на людину підходу до майбутнього сфери праці, має зорієнтувати свої зусилля на використання повною мірою потенціалу технологічного прогресу задля забезпечення матеріального добробуту, самореалізації та людської гідності всіх людей, сприяти інноваціям, створенню гідних робочих місць.

Важливим міжнародним документом, положеннями якого слід керуватися національним урядам держав – членів ООН у питаннях регулювання праці творчих працівників, є Рекомендація ООН про положення творчих працівників 1980 року. В цій Рекомендації зауважується, що держави-члени мають сприяти посиленню діяльності творчих працівників, спрямованої на розвиток і підйом культури, зокрема сприяти визначенню умов праці

творчих робітників, охороняти й захищати свободу творчості, забезпечувати творчим працівникам за допомогою відповідних законодавчих заходів свободу й право створювати профспілки та професійні організації за своїм вибором тощо.

Зрозуміло, що всі ці документи декларативного характеру не містять конкретних механізмів правового регулювання творчої праці, однак вони суттєво впливають на формування сучасної соціальної політики держав різного рівня економічного розвитку, є своєрідним важливим орієнтиром у цьому питанні.

У контексті цього дослідження також варто зауважити Конвенцію МОП № 142 про професійну орієнтацію та професійну підготовку в галузі розвитку людських ресурсів 1975 року. Відповідно до ст. 1 цієї Конвенції кожна держава – член МОП ухвалює та розвиває всебічну й скоординовану політику, програми професійної орієнтації та професійної підготовки, які враховують взаємозв'язок між розвитком людських ресурсів та іншими економічними, соціальними й культурними цілями, а також призначені для підвищення здатності окремої особи створювати та індивідуально чи колективно справляти вплив на виробниче й соціальне середовище, стимулюють і дають змогу всім особам на основі рівності і без будь-якої дискримінації розвивати та застосовувати свої здібності до праці у своїх власних інтересах та відповідно до своїх прагнень, враховуючи потреби суспільства. Слід зауважити, що ці міжнародні стандарти мають вагомий значимість для формування соціальної політики країн щодо розвитку людських ресурсів, зокрема творчих здібностей працюючих. Однак, на жаль, окремого документа МОП із правового регулювання саме творчої праці ще не прийнято.

З огляду на вищезазначені конституційні положення, документи МОП у преамбулі Кодексу законів про працю України зауважується, що цей нормативно-правовий акт визначає правові засади й гарантії здійснення громадянами України права розпоряджатися своїми здібностями до продуктивної і творчої праці. Відповідно до ст. 21 КЗпП України працівник має право реалізувати свої здібності до продуктивної та творчої праці шляхом укладення трудового договору на одному або одночасно на декількох підприємствах, в установах, організаціях, якщо інше не передбачено законодавством, колективним договором або угодою сторін.

Отже, саме в цих статтях КЗпП України відбулося законодавче закріплення терміна «творча праця», а також, що важливо, передбачений поширений механізм її здійснення (шляхом укладення трудового договору). Однак варто зазначити, що, оперуючи терміном «творча праця», законодавець не надає його чіткої дефініції в цьому документі.

Слід назвати ще декілька статей КЗпП України, які регламентують умови праці для всіх робітників, які використовують свої творчі здібності (тобто ті, які не мають статусу професійного творчого працівника згідно із Законом України «Про професійних творчих працівників та творчі спілки» від 7 жовтня 1997 року № 554/97-ВР). Так, питання часу відпочинку, а саме право на творчу відпустку працівників для закінчення дисертаційних робіт, написання підручників та в інших випадках, передбачених законодавством, регламентується ст. 77 КЗпП України. Працівникам, авторам винаходів, корисних моделей, промислових зразків і раціоналізаторських пропозицій, згідно з цим Кодексом, передбачені деякі гарантії у сфері стабільності трудових відносин, оплати праці, а саме надається переважне право на залишення на роботі під час вивільнення у зв'язку зі змінами в організації виробництва й праці в порядку, встановленому ст. 42 КЗпП України; зберігаються попередні розцінки під час впровадження винаходу, корисної моделі, промислового зразка чи раціоналізаторської пропозиції відповідно до ст. 91 КЗпП України; зберігаються посади за місцем постійної роботи на час впровадження винаходу, корисної моделі, промислового зразка або раціоналізаторської пропозиції на іншому підприємстві, в установі, організації згідно зі ст. 126 КЗпП України.

На наш погляд, з огляду на всезростаючу роль творчої праці в соціально-економічному розвитку нашої держави, а також розпорошеність норм, які регулюють творчу працю, в чинному КЗпП України та в інших законодавчих актах слід удосконалити структуру й зміст КЗпП України. Необхідно передбачити у КЗпП України окрему Главу «Творча

праця», в якій бажано було б систематизувати вже наявні положення про творчу працю у цьому Кодексі та здійснити доповнення цієї Глави новими нормами, що відповідають сучасним умовам впровадження в життя ідеї гідної праці. З огляду на активізацію останнім часом реформування трудового законодавства окрему Главу «Творча праця» бажано було б додати у зміст проектів нових Трудових кодексів (від 8 листопада 2019 року № 2410, ініційований Н.Ю. Королевською та іншими, від 7 листопада 2019 року № 2410-1, ініційований Ю.В. Тимошенко та іншими, від 29 серпня 2019 року № 0955, ініційований М.М. Папієвим та іншими).

Правове регулювання творчої діяльності (індивідуальної чи колективної творчості, результатом якої є створення або інтерпретація творів, що мають культурну цінність відповідно до ст. 1 Закону України «Про професійних творчих працівників та творчі спілки» від 7 жовтня 1997 року № 554/97-ВР) професійних творчих працівників регламентується численними спеціальними законами. Серед них слід назвати Закон України «Про професійних творчих працівників та творчі спілки» від 7 жовтня 1997 року № 554/97-ВР; Закон України «Про театри і театральну справу» від 31 травня 2005 року № 2605-IV; Закон України «Про гастрольні заходи в Україні» від 10 липня 2003 року № 1115-IV; Закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» від 16 листопада 1992 року № 2782-XII; Закон України «Про кінематографію» від 13 листопада 1998 року № 9/98-ВР; Закон України «Про рекламу» від 3 липня 1996 року № 270/96-ВР; Закон України «Про архітектурну діяльність» від 20 травня 1999 року № 687-XIV; Закон України «Про народні художні промисли» від 21 червня 2001 року № 2547-III; Закон України «Про телебачення і радіомовлення» від 21 грудня 1993 року № 3759-XII.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про професійних творчих працівників та творчі спілки» від 7 жовтня 1997 року № 554/97-ВР професійний творчий працівник – це особа, яка провадить творчу діяльність на професійній основі, результатом якої є створення або інтерпретація творів у сфері культури та мистецтва, публічно представляє такі твори на виставках шляхом публікації, сценічного виконання, кіно-, теле-, відеопоказу тощо та/або є членом творчої спілки, та/або має державні нагороди за діяльність у сфері культури і мистецтва. Не можна не зауважити, що в чинному КЗпП України законодавець цей термін не використовує, а також він взагалі не диференціює на різновиди творчу працю й на різні категорії творчих працівників.

Насамкінець варто зауважити, що за трудовим законодавством, на жаль, не регламентується право на охорону й захист службових творів, службових винаходів, раціоналізаторських пропозицій працівників тощо. Ці важливі відносини традиційно регулюються Цивільним Кодексом України та спеціальними Законами України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 15 грудня 1993 року № 3687-XII, «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 року № 3792-XII.

В умовах реформування трудового законодавства та впровадження гідної праці в нашій державі через країнову Програму МОП гідної праці для України (нині розроблюється вже п'ята така Програма на 2020–2024 роки) великого значення набуває Довгострокова стратегія розвитку української культури, а саме стратегія реформ, затверджена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 лютого 2016 року № 119-р. Ця стратегія визначає основні напрями діяльності держави, які мають вивести сферу культури й творчості з периферії суспільно-політичних інтересів, забезпечивши їй провідне місце в суспільно-економічному розвитку України. В цьому документі передбачається багато заходів з боку Уряду, які мають сприяти створенню та підтримці атмосфери, що сприяє свободі творчого вираження творчих працівників. Проте, на наш погляд, мало приділяється уваги правовому забезпеченню саме гідних умов праці, соціального захисту, житлових умов творчих працівників, які є життєво важливими для сприяння розквіту їх творчого таланту.

Висновки. Все вищевикладене дає змогу стверджувати таке.

1) У спеціальній юридичній літературі зміст поняття «творча праця» («творча діяльність») досліджувався за методологію трудового права недостатньою мірою. Як правило,

вчені трудового права вивчали зміст творчої праці лише професійних творчих працівників відповідно до Закону України «Про професійних творчих працівників та творчі спілки». Творча ж праця некваліфікованих і кваліфікованих працівників, у яких основні трудові обов'язки не завжди пов'язані з реалізацією творчих здібностей, залишалась поза їх увагою.

2) Творча праця є сьогодні важливою складовою частиною гідної праці, є різновидом трудової діяльності працівника, яка характеризується періодом (періодами) одночасного зосередження трудового потенціалу (духовних і фізичних сил) та внутрішнього особливого піднесення працівника, які спрямовуються на внесення ним нового в процес праці, вдосконалення дій і рухів, спрямованих на досягнення цілі, пов'язаної або прямо, або побіжно з виконанням трудових обов'язків, обумовлених трудовим договором; залежністю від волі працівника; відсутністю прямої взаємодії працівника із засобами праці; активністю розвитку його самостійності та ініціативності; здійсненням на платній основі; встановленням трудових гарантій з питань оплати праці, часу відпочинку тощо; наявністю права на результати творчої діяльності (на службовий твір, службовий винахід, раціоналізаторську пропозицію тощо).

3) На основі здійсненого аналізу чинного законодавства, перш за все трудового, що регулює творчу працю робітників, розроблені такі пропозиції щодо вдосконалення зазначеного законодавства: необхідно здійснити уніфікацію термінів і понять, які належать до системи творчої праці, в положеннях Конституції України, КЗпП України та інших законодавчих актів, які регулюють творчу працю; слід удосконалити структуру КЗпП України, а також структуру проєктів нових Трудових кодексів (від 8 листопада 2019 року № 2410, ініційований Н.Ю. Королевською та іншими, від 7 листопада 2019 року № 2410-1, ініційований Ю.В. Тимошенко та іншими, від 29 серпня 2019 року № 0955, ініційований М.М. Папієвим та іншими) шляхом доповнення їх окремою Главою «Творча праця», яка має об'єднувати як уже наявні положення про творчу праці, так і нові норми, які розроблені відповідно до сучасних умов впровадження в життя ідеї гідної праці; передбачити в новій п'ятій Програмі МОП гідної праці для України на 2020–2024 роки одним із пріоритетних завдань для нашої держави посилення забезпечення творчої складової частини гідної праці робітників.

З'ясування у дослідженні характерних ознак творчої праці, виявлення її тісного взаємозв'язку з більш широким поняттям «гідна праця» є підставами для подальших розвідок змістовного наповнення цих понять в науці трудового права та конкретизації їх ознак у трудовому законодавстві.

Список використаних джерел:

1. Иноземцев. В.Л. Современное постиндустриальное общество: природа, противоречия, перспективы. Москва : Логос, 2000. 132 с.
2. Антимонов Б.С., Флейшиц Е.А. Авторство и трудовое правоотношение. *Советское государство и право*. 1956. № 5. С. 48–57.
3. Антонова А.Ю. Основные особенности правового регулирования труда художественно-творческих работников театров : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. Москва, 1976. 23 с.
4. Волегов Ю.Б. Особенности правового регулирования труда творческих работников телевидения : дисс. ... канд. юрид. наук. Москва, 1979. 185 с.
5. Дмитриева И.К. Трудовой договор научно-педагогических работников. Москва : издательство Московского университета, 1991. 166 с.
6. Воронін Я.В. Проблеми регулювання правових відносин між працівником та роботодавцем, які виникають внаслідок створення службового винаходу. *Право України*. 2009. № 5. С. 107–112.
7. Іншин М.І. Права роботодавця та працівника на твір, створений під час виконання трудових обов'язків: сучасний погляд. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2012. № 4. С. 54–57.
8. Каримова А.Р. Правовое регулирование творческого труда: тенденции, проблемы и перспективы развития. *Вестник Омского университета. Серия «Право»*. 2009. № 3. С. 148–153.

9. Бугров Л.Ю., Худякова С.С., Варламова Ю.В., Гонцов Н.И. Творчество и трудовое право. Пермь : издательство Пермского университета, 1995. 132 с.
10. Худякова С.С. Достойный труд: содержание понятия с позиции трудового права. *Вестник Пермского университета*. 2010. № 1. С. 48–56.
11. Лагутіна І.В. Гідна праця як засіб забезпечення особистих немайнових трудових прав. *Юридичний журнал*. 2011. № 11. С. 33–35.
12. Шебанова А.И. Достойный труд: признаки, содержание и гарантии его обеспечения. *Трудовое право в России и за рубежом*. 2011. № 3. С. 2–6.
13. Гончарова Г.С. Гідна праця: сучасний стан та перспективи. *Актуальні проблеми регулювання відносин у сфері праці і соціального забезпечення* : тези доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції (7–8 жовтня 2011 року). Харків : Національний університет «Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого», 2011. С. 154–157.
14. Фасмер. М.Р. Этимологический словарь русского языка. Статьи на букву «Т». 1950–1958. URL: <http://rus-yaz.niv.ru/doc/etymological-dictionary/fc/slovar-210-2.htm#zag-13329>.
15. Ожегов С.И., Шведова Н.Ю. Толковый словарь русского языка. 2012. URL: <https://slovar.cc/rus/ojegov/616385.html>.
16. Фасмер М.Р. Этимологический словарь русского языка. Статьи на букву «П». URL: <http://rus-yaz.niv.ru/doc/etymological-dictionary/fc/slovar-207-10.htm#zag-10181>.
17. Тлумачний словник української мови / за ред. А.В. Івченка. Харків : Фоліо, 2001. 540 с.
18. Григорова Я.В. Творческий труд в постиндустриальном обществе: социально-философский анализ : автореф. дис. ... канд. философ. наук. Пермь, 2016. 24 с.
19. Основи психології : підручник / за заг. ред. О.В. Киричука, В.А. Роменця. 4-те вид., стереотип. Київ : Либідь, 1999. 632 с. URL: https://pidruchniki.com/10650913/psihologiya/pratsya_rutinna_tvorchcha.
20. Василик А.В. Особливості гідної праці та соціально-трудова відносин у сфері інтелектуальної діяльності. *Соціально-трудова відносини: теорія та практика*. 2015. № 2. С. 71–76.
21. Смирнова Т.В. Критерии достойного труда для работников интеллектуальной деятельности. *Вестник Московского университета. Серия б. «Экономика»*. 2010. № 3. С. 90–99.
22. Шабашев В.А., Щербакова Л.Н. Креативная деятельность в условиях перехода к информационному обществу. *Вестник Кемеровского государственного университета*. 2015. № 2. Т. 5. С. 250–255.
23. Ветухова І.А. До питання правового регулювання праці професійних творчих працівників за трудовим законодавством України. *Актуальні проблеми юридичної науки на шляху сучасної розбудови держави і суспільства* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (5–7 червня 2014 року) / ред. кол.: В.С. Венедіктов та ін. Суми, 2014. С. 140–144.
24. Коляда Т.А. Концепція гідної праці у трудовому праві України. *Форум права*. 2010. № 3. С. 201–205.
25. Шабанов Р.І. Концепція гідної праці як стрижень активної державної політики у сфері зайнятості населення. *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*. 2014. Вип. 24. Т. 2. С. 201–204.
26. Амелічева Л.П. До питання про гідну працю в сучасній парадигмі науки трудового права. *Scientific letters of academic society of Michal Baludansky*. 2015. № 5. С. 6–8.

